

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Jezus begint naam te maken. In Jeruzalem, zo staat geschreven, geloofden velen in zijn naam doordat zij zijn tekenen zagen die hij deed. Dat moet dus iets met die tempelreiniging te maken hebben die de evangelist Johannes meteen al in het begin van zijn evangelie positioneert. Mogelijk ging ook al dat curieuze verhaal van die hoopvolle bruiloft te Kana de ronde waarin water in wijn was veranderd, de beste zelfs voor het laatst. Prachtig, zou je denken. De politieke en religieuze Messiaanse revolutie loopt in de gaten. Men krijgt oog voor die bijzondere gestalte die hij is, hij die uit water wijn kan maken. Dat moet uit God zijn!

Een mens zou denken dat dit inderdaad geweldig is. Met name mijn jaren in Amsterdam leren mij dat het belangrijk is om naam te maken. Om op te vallen en eruit te springen. Trots tonen wij voorgangers elkaar op de social media als het ons weer ergens gelukt is om op de opiniepagina's van de krant terecht te komen. Maar ook landelijk legt de kerk graag haar oor te luisteren bij reclamejongens en consultants die, overigens niet geheel en al gratis, een advies uitbrengen hoe de boodschap gelikter en meer bijdetijds gebracht zou kunnen worden. Graag verliezen wij ons in marketingstrategieën, business modellen en *returns on investments*. U hoort het wel, ik steek wat op, de laatste jaren.

De *pilot* van Jezus blijkt dus behoorlijk succesvol. Maar dan volgt er iets merkwaardigs. Jezus, zo staat geschreven, vertrouwt het niet omdat, zo meldt Johannes, hij weet wat in de mensen leeft. Kennelijk weet hij dus iets van hun dubbelzinnigheid, hun ambivalentie. Die vreemde mengvorm van licht en duisternis in hun eigen hart. Hoe het kan verkeren. En plotseling om kan slaan. Hoe willekeurig eigenlijk het leven is waarbij men het ene moment Hosanna, het andere moment 'Kruisigt hem' roept. Jezus heeft nog maar net zijn eerste leerlingen geroepen. Maar hij weet ook Petrus en Judas daarbij. En weet wat zij doen zullen in die laatste donkere en bange nacht...

Nicodemus, een Farizeeër en gezagsdrager uit de Judeeërs, verschijnt dus niet als een of ander mens maar als de mens. Hij is in persoon de illustratie van wat de evangelist Johannes bedoelt als hij zegt dat Jezus weet wat in de mensen leeft. Hij is de illustratie van precies die ambivalenties, die misverstanden en kortsluitingen die de relatie tussen God en mens kenmerken. Je zou zelfs kunnen zeggen dat de evangelist Johannes zelfs twee van die illustraties nodig heeft. Niet lang na deze scène volgt immers het gesprek van Jezus met een Samaritaanse vrouw aan een bron. Een gesprek dat zich kenmerkt door vergelijkbare kortsluitingen en misverstanden in een uiterst moeizaam verlopend gesprek waarin twee mensen elkaar voornamelijk niet begrijpen.

Ook nu zijn wij getuigen van een uiterst merkwaardig gesprek. Met ene Nicodemus die eigenlijk alleen in dit evangelie volgens Johannes verschijnt. En daar ook slechts drie keer, al zijn dat wel drie veelbetekende keren. Nu dus, in dit nachtelijk gesprek. Maar ook iets later, als hij het in het Sanhedrin diplomatiek maar ook dapper voor Jezus opneemt. Als hij tegen zijn collega's zegt, die Jezus zonder vorm

van protest willen laten oppakken. Laat ons zeggen, alsof je onder valse voorwendselen een vliegtuig met een kritische journalist laat landen en arresteert. 'Schrijft, mijne heren', zo zegt Nicodemus dan, 'schrijft onze wet, onze eigen Tora ons niet voor dat je een mens eerst moet aanhoren voordat je een oordeel over hem velt?' En een derde keer, op het laatst, als Nicodemus zich meldt met een kostbaar mengsel van mirre en aloë om het lichaam van Jezus te verzorgen. Een subtiele bekering in drie bedrijven dus. Maar vandaag zijn wij nog niet zover.

De geschiedenis door hebben mensen zich verwonderd over deze naam, Nicodemus. In het evangelie volgens Johannes dragen wel meer joden een Griekse naam, waaronder ook leerlingen van Jezus, zoals Philippus en Andreas. Mogelijk wordt hiermee de historische stand van zaken om en rond de tijd van dit evangelie weerspiegeld waarin veel joden zogezegd verhellenseerd waren; onder het beslag van de Romeins/Griekse cultuur en dus Griekse namen droegen. Tot aan kennelijk het Sanhedrin toe. Toch is dit hooguit een leuk, historisch weetje. Eerder is het zo dat de evangelist Johannes in deze Nicodemus de mens opvoert. De hele mens, zowel joods als grieks georiënteerd. Een kosmopoliet. Een Elckerlyc. Maar dan niet helemaal zomaar een alleman. Maar een man van de wereld. Een man die in zijn leven heel wat bereikt heeft. Hij is een Nicodemus wat zoiets betekent als: 'hij die een overwinning op het volk behaald heeft'. Hij is 'herrlich weit gekommen'. Hij heeft een hoge status bereikt. Hij is niet onvergelijkbaar met dat menstype dat wij hier in Zuid en op de Zuidas wel vaker tegenkomen. *The man on top* en rondom hem veel jonge mannen en vrouwen die ervan dromen om daar ook te komen. Een man die veel gewonnen heeft maar daarom misschien nog wel meer te verliezen.

En in een nachtelijk gesprek - waarom een nachtelijk gesprek? Er wordt in de uitleggenschap nog wel eens gespeculeerd dat dat uit angst is. Uit angst om betrappt te worden door de mede Farizeeërs. Maar dat verklaart mijns inziens onvoldoende waarom hij in zijn tweede optreden het behoorlijk onverschrokken bij daglicht voor Jezus opneemt. In een nachtelijk gesprek - waarbij volgens mij veel meer meespeelt dat een dergelijk gesprek meer diepgang kan krijgen, dat je veel minder vaak gestoord en onderbroken wordt, in een nachtelijk gesprek benadert Nicodemus Jezus allereerst als *one of the guys*. Als een zijns gelijke. Ook Jezus is een winnaar, net als hij! Er is een blik van herkenning, kortstondig uitgewisseld door mannen met macht. Je ziet het meteen, binnen een seconde. En als je wint, heb je vrienden. Daar wil je bij horen. De openingszet staat meteen op het bord. 'rabbi, goede meester, lees: zoals ik ook een rabbi, een leermeester ben, wij weten dat Gij als leraar van God gekomen zijt. Want niemand kan die tekenen doen die Gij doet, als God niet met hem is'.

Laten we voorop stellen dat het niet onjuist is wat Nicodemus zegt. Mensen zijn er wel over gevallen dat Nicodemus Jezus hier rabbi noemt en het slechts heeft over de tekenen die hij doet en niet over wie Jezus werkelijk is. Maar in het evangelie volgens Johannes wordt Jezus vaker rabbi genoemd: denkt u bijvoorbeeld aan de manier waarop Maria van Magdala de opgestane aanspreekt wat haar niet verboden wordt: rabboeni: mijn leermeester! En ook maakt het Johannesevangelie geen onderscheid tussen wie Jezus is en de tekenen, de werken die hij doet. Vorige week hoorden we nog iets als: 'als je dan niet in mij gelooft, geloof dan de werken, de tekenen die je rondom mij gezien hebt'. Dus Nicodemus heeft het bij het rechte eind. De grote vraag is dus waarom Jezus zo'n merkwaardig antwoord geeft.

Nicodemus erkent of vermoedt dat Jezus van Godswege gekomen is. Want niemand kan doen wat Jezus doet als dat niet zo zou zijn. Eigenlijk beweert Nicodemus daarmee precies hetzelfde als wat de inzet van het hele evangelie volgens Johannes is. Dat wij, al zeg ik het nu misschien iets te kort, dat wij in Jezus God zelf zien. Maar Jezus begint over het koninkrijk. En dat wij dat niet kunnen zien of daarin kunnen ingaan als wij niet opnieuw, van bovenaf, geboren worden. Het veronderstelt niet minder dan een wedergeboorte!

Dat kan natuurlijk niet. Een mens kan niet opnieuw geboren worden. En Nicodemus geeft ongeveer dat antwoord dat als een beetje flauw, of zoals ik het tijdens het meelesen hoorde, een Farizeeër onwaardig is. Maar ik hoor er vooral intellectueel sarcasme, ironie in. U zou dus willen, Jezus, dat ik als volwassen vent nog eens een keer de moederschoot inga en opnieuw geboren wordt? Natuurlijk kan dat niet. Maar het is toch vooral iets wat Nicodemus, deze volksoverwinnaar, hij die wellicht ook het volkse in hem al lang en breed overwonnen, achter zich gelaten heeft - het is toch vooral iets wat Nicodemus helemaal niet wil. Want dat zou het verlies van zijn hoge status zijn. Dan zou hij alles achter moeten laten wat hij inmiddels in zijn rijke leven allemaal bereikt heeft, zijn huis, zijn auto, zijn status. Dan zou hij moeten worden als een kind. Want hunner is het koninkrijk Gods.

Het evangelie volgens Johannes is een laat evangelie. Het wijkt nogal af van de overige drie evangeliën en ik ben nogal geporteerd van de theorie dat Johannes de beschikking had over alledrie en zich vooral afvroeg wat er nog niet verteld was. Waar hij nog op zou kunnen variëren zoals dat ook in de muziek gebeuren kan. In deze Nicodemus

herken ik anderen: de rijke jongeling, de jonge schriftgeleerde. En ik denk dat ze dezelfde zijn. Allen met een beginnend verlangen in hun hart. Een wordend vermoeden. Allen met een verlangen naar het licht. Maar ook allen die vervolgens geconfronteerd worden met hun onvermogen. Met hun zijn-in-het-vlees. Zij kunnen niet. Zij zitten vast. De Schriftgeleerde kent de wet. Van buiten en van binnen. Heeft een verlangen naar eeuwig leven. Vermoedt dat het op de liefde tot de naaste aankomt maar wil dan graag volgens de letter van de wet weten wie die naaste is. Hij wordt geconfronteerd met een naastenliefde die iemand toevalt. Zoals een Samaritaan zich over zijn naaste blijkt te ontfermen. De rijke jongeling ontbreekt het nog maar aan één ding. Maar bij uitstek dat kon hij niet. Omdat hij vastzat aan het vlees. Omdat hij in zijn rijkdom verstrikt was.

Dat is wat Johannes betreft, het vlees. Wat uit vlees geboren wordt, is vlees en wat uit Geest geboren wordt, zal Geest zijn. Daarmee bedoelt Johannes niet, zoals je dat wel bij Paulus vindt en zeker bij allerlei latere gnostiek, een soort vijandschap. Dat het om de geest gaat en natuurlijk niet om dit minderwaardige, aardse bestaan. Maar Johannes bedoelt zoiets te zeggen als dat wij mensen nooit uit onszelf kunnen ontsnappen aan de dubbelzinnigheid, aan de verscheurdheid, aan uiteindelijk de fundamentele tegenmachten en tegenkrachten in ons bestaan. Mensen als Nicodemus, de jonge Schriftgeleerde, de jonge rijkeling en misschien hoort het ook wel een beetje bij de jeugd. Zij zijn optimistisch. Zij willen een programma van eisen en dat vinken zij dan af. Zij vinden bijvoorbeeld dat de meeste mensen deugen en ze zijn daar best ver mee gekomen. Het heeft misschien allemaal nog een klein zetje nodig en dan zijn we er. Maar Jezus weet iets van de tegenkrachten. Hij weet iets van de nacht die hij helemaal alleen zal doorbrengen omdat alle

idealisten het opgegeven hebben. Zij gaan slapen, loochenen, overleveren. En dat zijn dan nog de mensen van goede wil. Maar hij weet ook van de mensen die het duister liever hebben dan het licht. Die doelbewust het licht ontwijken om hun boze werken te kunnen blijven doen. Die daarin niet gestoord willen worden. Maar toch, precies deze wereld heeft God lief. Niet de wereld die hem toch al lief heeft, de kerk of weet ik veel. Maar bij uitstek de mensen die in het duister machteloos en hopeloos rondwaren en geen licht, geen hoop, geen perspectief. Hen, deze wanhopige wereld, heeft God zozeer liefgehad dat hij zijn eniggeboren zoon gegeven heeft. Bij uitstek niet om deze wereld, dit arme vlees van ons, te veroordelen maar om haar te redden. Niet uit deze wereld, want er is niets anders en geen andere dan deze wereld. Maar deze wereld gered, goed, badend in het licht van waarheid en goedheid.

En wat een leraar van Israël echt moet weten, is dat hij dat niet zelf kan. Dat er geen programma is van deugdzaamheid dat je af kan werken en dan ben je er. Dat we er niet zijn als bijvoorbeeld alle mensen deugen. Want al heeft het licht gewonnen en gaat de liefde van God de duisternis te lijf, het donker heeft ons wel stevig in de greep. De Geest van God verschijnt in de Tenach ook steeds als het menselijkerwijs onmogelijk is. Als onze krachten het begeven. Als een dal vol dorre doodsbeenderen ligt, vol jonge soldaten die daar veel te vroeg het leven hebben gelaten, vraagt JHWH aan de profeet of het nog wat worden kan. En dat kan het alleen als Gods Geest van boven over dit doodsdal waaien gaat. Als Mozes namens God de slang in de woestijn verhoogt, zullen de mensen leven en niet sterven. Als mensen zullen opzien naar een vergelijkbare staak waarop de mensenzoon hangt, ook.

Opnieuw geboren worden betekent dus zoiets als: leren zien met de ogen van God. Je openstellen, ontvankelijk worden voor zijn weg, niet die van jou. Pas als Mozes afwijkt van zijn weg, ziet hij God en ontdekt hij dat de plaats waarop hij staat heilig is. Het is een vertrouwen op de hemelse dingen die ons te hulp zullen schieten in de woede en de verwarring van het duister, in de wispelturigheid van ons eigen vlees. Het is opnieuw en onverwacht, geboren en getogen zijn. Om de wereld te begroeten met de blijdschap van een kind.

Amen.